

Geopolitika

Konflikty

Definice pojmu konflikt

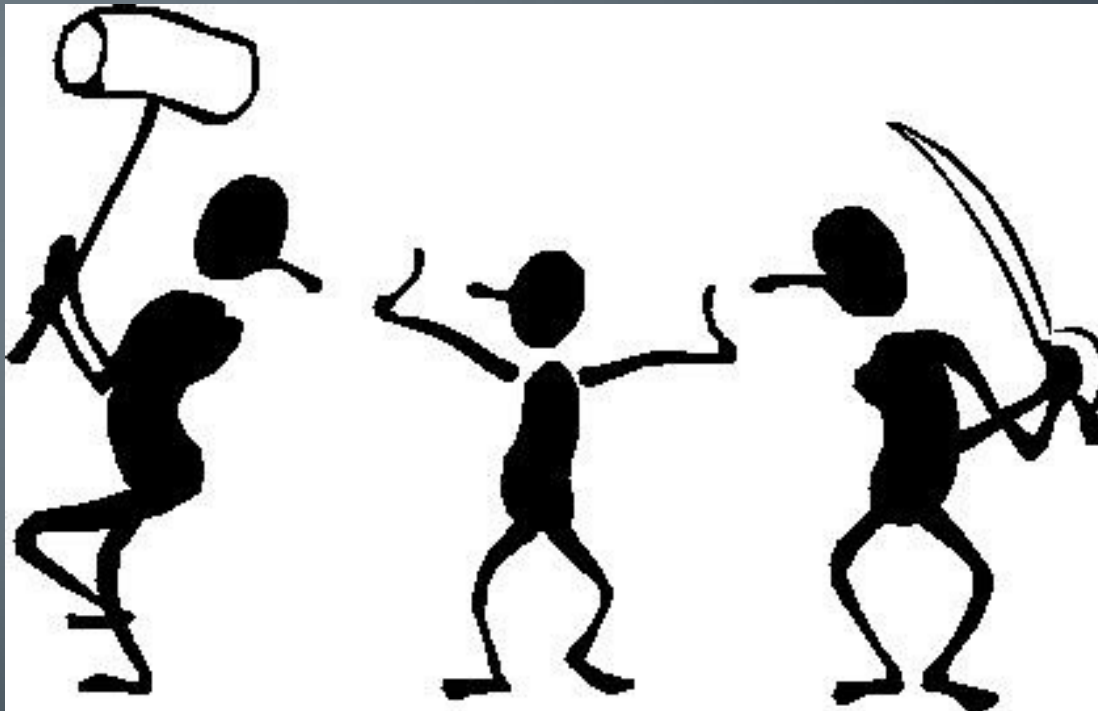
- 3 základní druhy mezilidských interakcí
 - **Spolupráce** – společně se dosahuje určitý cíl, nebo prosazují společné zájmy

- **Soutěž** – aktéři se snaží dosáhnout téhož cíle na úkor ostatních, ale v rámci pravidel platných pro všechny, jejichž dodržování stojí nad zájmy aktérů (dodržení pravidel je důležitější než dosažení cíle)

- **Konflikt** – aktéři se snaží dosáhnout téhož cíle na úkor ostatních, jejich pozornost je ale upřena přednostně na konkurenty, nikoliv na dosažení cíle jako při soutěži

Konflikt je...

- ...sociální situace, kdy v tomtéž okamžiku minimálně dva aktéři usilují o získání téhož statku/hodnoty, přičemž tohoto statku/hodnoty není dostatek, aby uspokojil poptávku všech aktérů
- Konflikt má 4 základní aspekty. Při konfliktu
 - **aktéři**
 - **jednají**, aby
 - prosadili své **zájmy** a hodnoty, které jsou
 - **neslučitelné**.

Konflikt nemusí být násilný ani společensky nežádoucí

- spory a konflikty jsou přítomny ve všech společnostech a ve všech mezilidských vztazích
- ne všechny konflikty obsahují prvky ozbrojeného násilí: propaganda, demonstrace, sankce, soudní pře

- konflikty mohou být i produktivní a kreativní
- mnohé západní společnosti jsou postaveny na myšlence soutěže jako „hybatele pokroku“)

- mohou však být velice nákladné a mohou také mít drastické následky

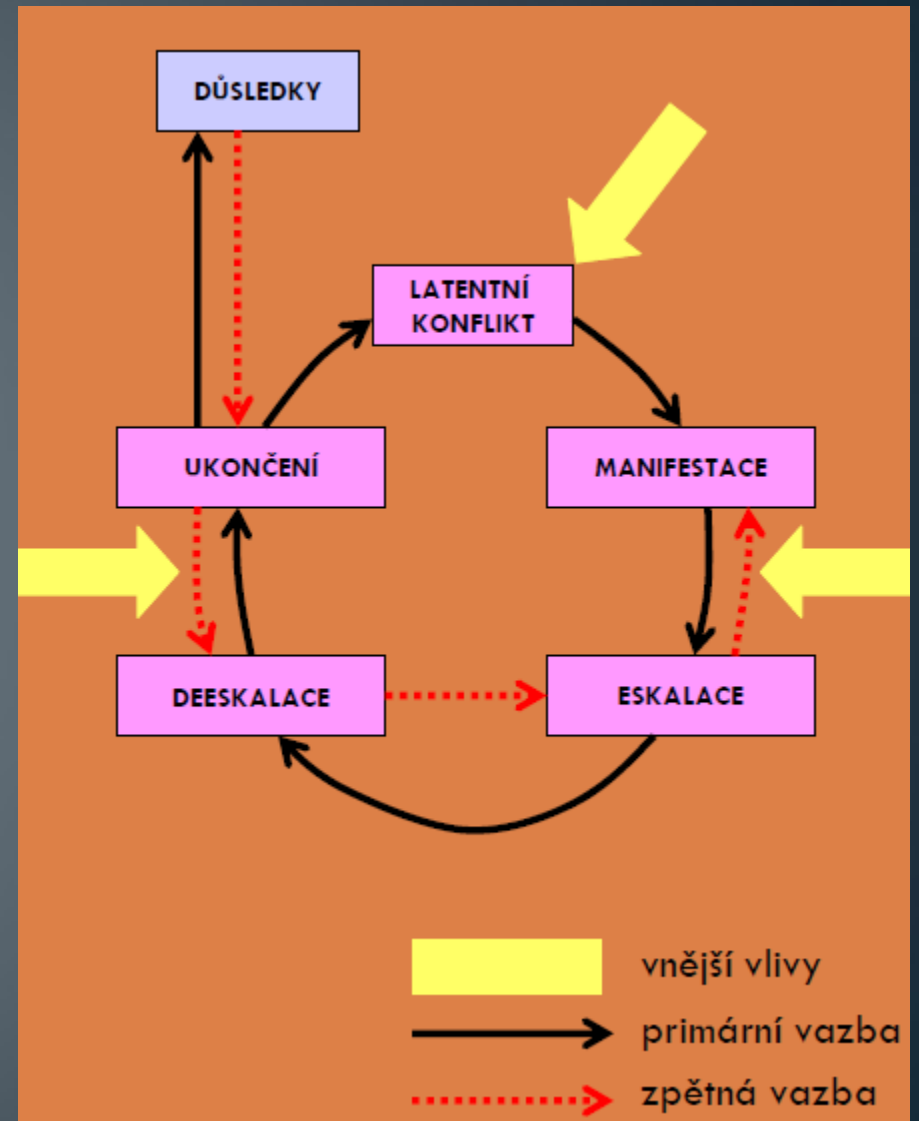

Hranice soutěž x konflikt

- Hranice je nevýrazná
- Soutěž přerůstá v konflikt zejména tehdy, když:
 - Jedna ze stran (z)hodnotí pravidla jako příliš omezující
 - Šance na vítězství v soutěži jsou velmi nevyrovnané
 - Pokud některá strana v rámci pravidel vůbec nemůže dosáhnout vítězství
 - Pokud zmizí autorita dbající na dodržování pravidel (např. ve zhroutených státech, po revolucích nebo převratech – Irák, Albánie ...)

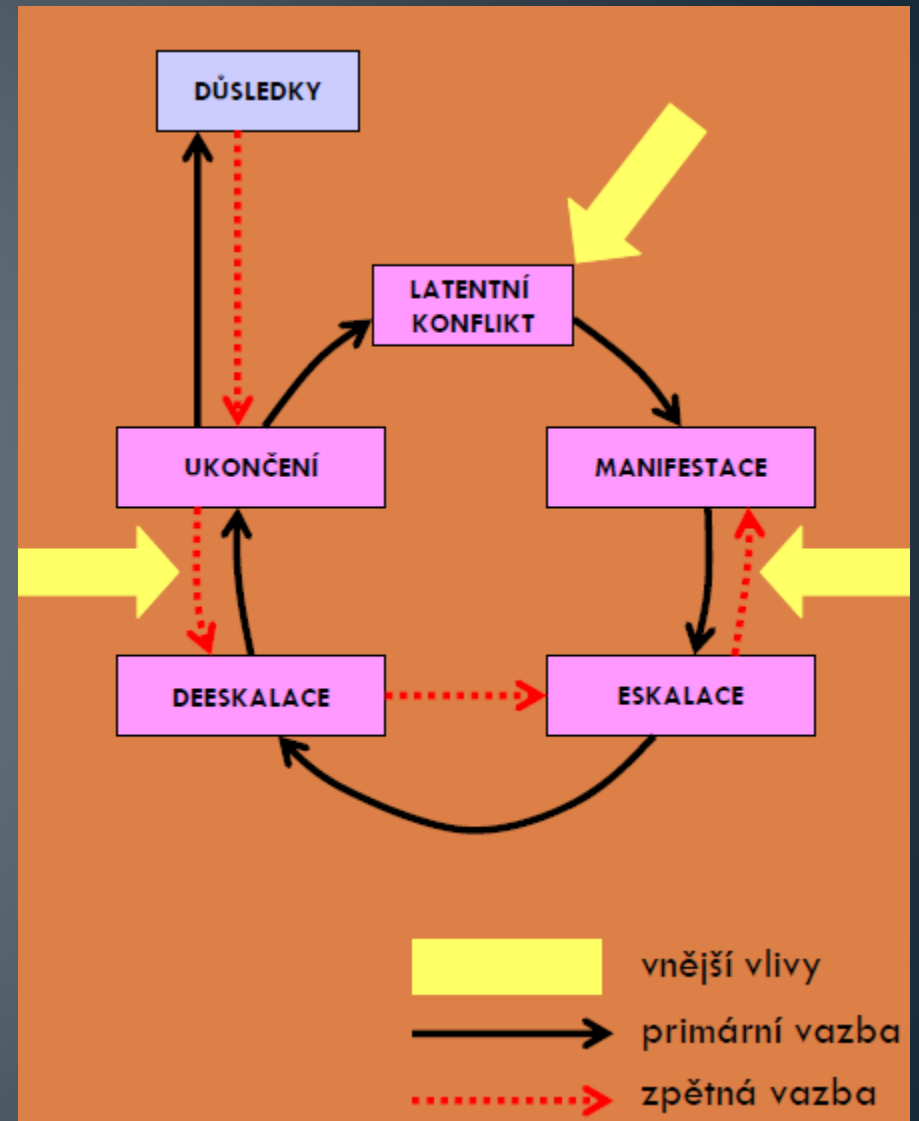
Fáze konfliktu

- Jde o dynamický proces vývoje konfliktu, jednotlivá stádia se mohou opakovat, konflikt se může vracet do nižších stádií, ale zpravidla se žádné stádium nepřeskakuje
- Některá řešení mohou být jen dočasná nebo zdánlivá, pak dojde k opakování celého cyklu

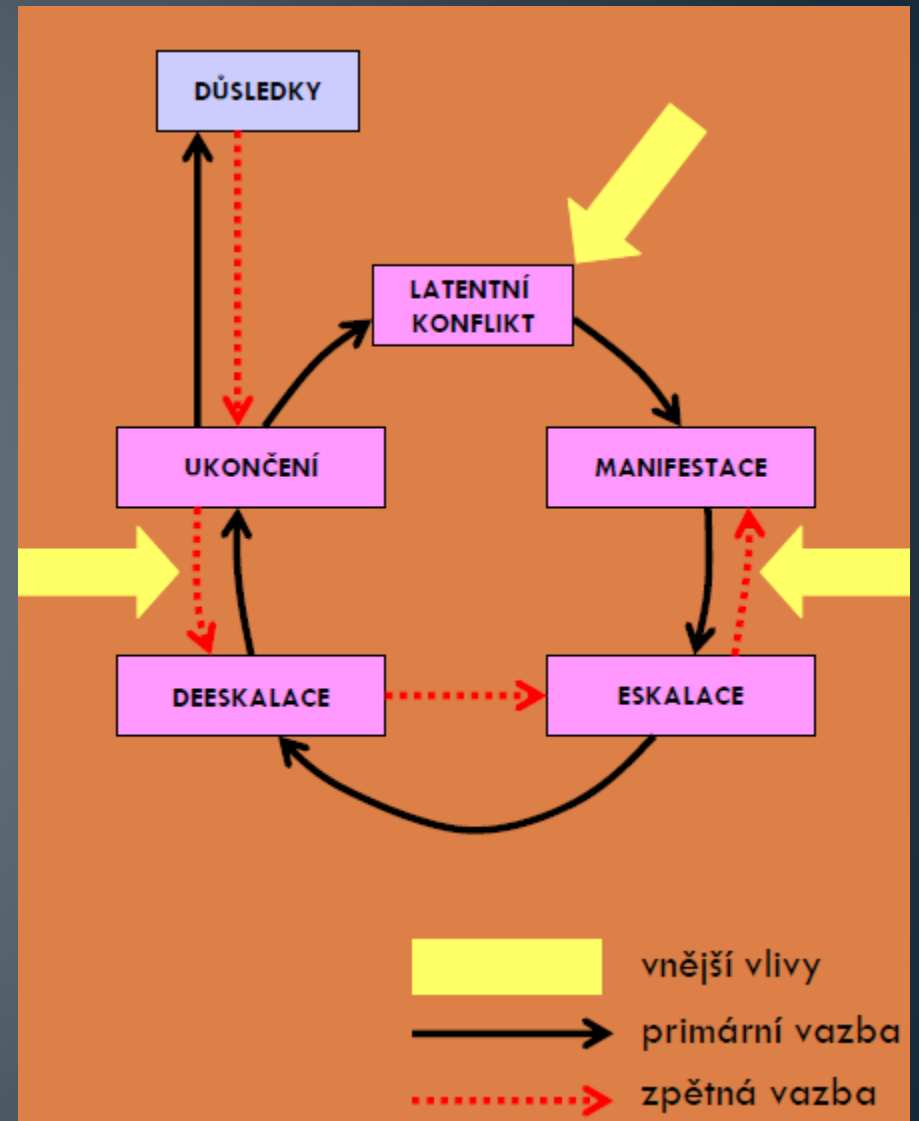
Fáze konfliktu

- **Latentní fáze** (existují podmínky pro vznik konfliktu, ale konflikt se neprojevuje)
- **Manifestace** (jedna ze stran jasně artikuluje svoje požadavky a záměr je aktivně prosazovat na úkor strany druhé)

Fáze konfliktu

- **Eskalace** (často zapojení armády, rozšíření sporů o další témata)
- **Deeskalace** nastane ve chvíli, kdy:
 - Jeden protivník získá výraznou převahu (druhý se pak musí podřídit)
 - Konflikt dospěje do **mrtvého bodu** (dosáhne se rovnováhy sil a ukáže se, že konflikt „dosavadními prostředky“ řešitelný není)
- **Ukončení**

Eskalace konfliktů – 24 stupňů

0	mírový stav	konflikty nedosahují intenzity krize	
KRIZE			
1	diplomacie	protestní nóty	červenec 1914 – rakouské ultimátum Srbsku po sarajevském atentátu
2	propaganda	polooficiální obvinění, pohrůžky	24. 4. 1938 – karlovarské požadavky Sudetoněmecké strany
3	diplomacie	povolání velvyslance ke konzultacím domů	říjen 2007 – povolání tureckého velvyslance v USA ke konzultacím
4	diplomacie	odvolání velvyslance	září 2006 – odvolání ruského velvyslance z Gruzie
5	diplomacie	hrozba vážnými důsledky	16. 9. 1938 – ultimatum Spojeného království a Francie vládě ČSR
6	diplomacie	hrozba omezeným hospodářským bojkotem	říjen 2006 – turecká hrozba hospodářských následků pro Francii
7	hospodářské vztahy	omezený hospodářský bojkot	říjen 2006 – turecký omezený bojkot zboží z Francie
8	diplomacie	hrozba úplnou ekonomickou blokádou	1962 – ekonomické hrozby USA směřované Castrovu režimu na Kubě
9	hospodářské vztahy	ekonomická blokáda	30. 5. 1992 – sankce RB proti Jugoslávii
10	propaganda	široké oficiální obviňování a pomlouvání	1938 – projevy A. Hitlera proti Československu
11	vojenství	demonstrace síly bez konfrontace	13. 9. 1938 – vyhlášení stanného práva a rozpuštění Sudetoněmecké str.
12	vojenství	částečná mobilizace	21. 5. 1938 – částečná mobilizace československé armády
13	vojenství	omezená konfrontace vojenských sil	21.–22. 9. 1938 – pokus jednotek SS a SA o obsazení českého pohraničí
14	vojenství	úplná mobilizace	23. 9. 1938 – úplná mobilizace československé armády

Eskalace konfliktů

HLUBOKÁ KRIZE			
15	diplomacie	formální přerušeni diplomatických styků	1981 – přerušeni dipl. styků mezi Sýrií a Irákem (irácko-iránská válka)
16	veřejnost	přerušeni komunikace mezi občany	srpen 1961 – stavba berlínské zdi
17	vojenství, ekonomika	formální blokáda	3. 2. 1962 – blokáda obchodu mezi USA a Kubou
18	veřejnost	omezená evakuace	podzim 1938 – evakuace českých úředníků z pohraničí
19	vojenství	okázalá omezená demonstrace síly	červen 1968 – cvičeni vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR
VÁLKA			
20	vojenství	kontrolovaná lokální válka	březen–červen 1999 – zásah vojsk NATO v Kosovu
21	vojenství	omezená celosvětová válka	1914–1918 – 1. světová válka
22	vojenství	úplná evakuace, vyklizení	2005 – izraelská evakuace osad v pásmu Gazy
23	vojenství	lokální jaderná válka	
24	vojenství	totální válka ve světovém měřítku	1939–1945 – 2. světová válka

- Krejčí, O. – Mezinárodní politika

Klasifikace ozbrojených konfliktů

- Násilné/ ozbrojené konflikty
- Alespoň jeden z aktérů použije ozbrojené násilí
- Těší se větší pozornosti veřejnosti a také výraznějším snahám je řešit

- Nenásilné
- Nepoužije se ozbrojené násilí, konflikt probíhá za použití hospodářských, politických nebo ekonomických prostředků
- Může jít i o první fáze eskalace konfliktu, který následně přeroste v ozbrojený
- ...ale také o „šedou zónu“ kolem hranice konflikt x soutěž
- Jsou sledovány méně, hlavně se studuje nebezpečí jejich další eskalace
- Přesto mohou mít závažné hospodářské nebo politické důsledky

Podle ztrát na životech

- **Konflikty nízké intenzity**

- **Malý ozbrojený konflikt**

- více než 25 lidí za rok zemře v boji, v průběhu celého konfliktu ale do 1000 lidí

- **Střední ozbrojený konflikt**

- za rok zemře 25–1000 lidí, v celém konfliktu více než 1000

- **Konflikty vysoké intenzity**

- **Válka** nejméně 1000 obětí za rok

Podle geografie

- **Lokální války** (uvnitř státu, nebo mezi 2 státy)
 - Např. irácko-iránská válka, válka v Jižní Osetii

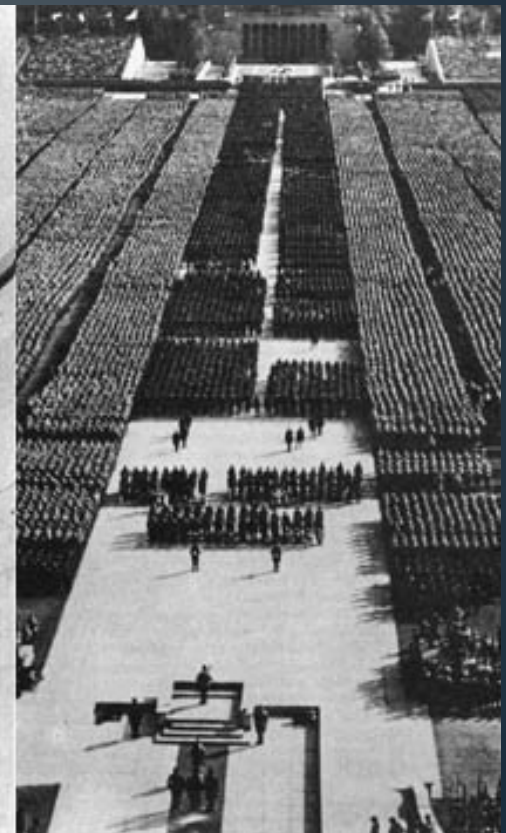
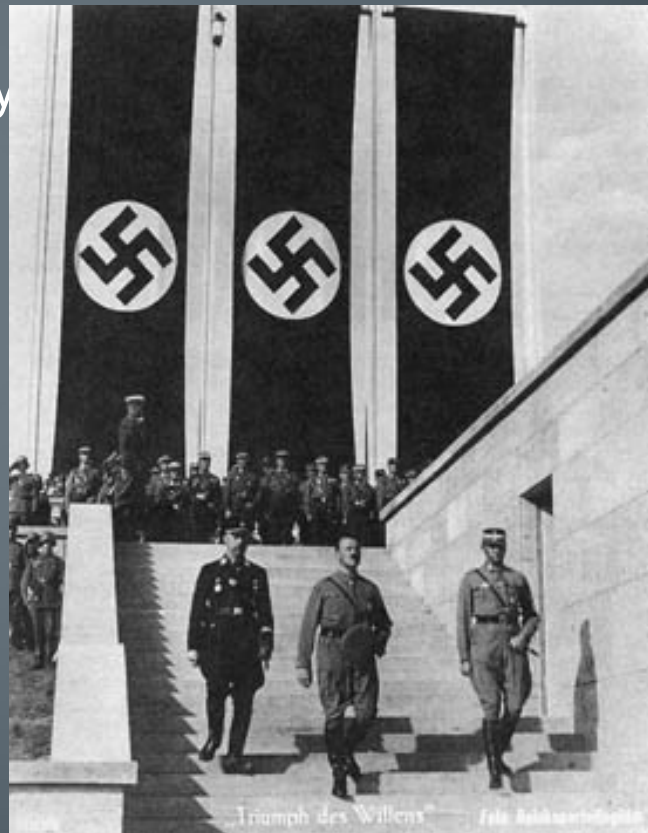

- **Regionální války** (více států jednoho regionu)
 - např. izraelsko-arabská válka 1948–49, válka v Kongu

- **Globální válka**(větší množství zemí z různých regionů a kontinentů)

- Obě světové války

Triumph des Willens - Film Reichsausschlag

Podle délky trvání

- **Krátké války**

- rozhodne je zpravidla jedna bitva, trvají do 1 roku
- Obvykle má jeden soupeř výraznou převahu
- Např. první válka v Zálivu (1990–1991), válka v Jižní Osetii, šestidenní válka (1967), dobytí Francie (1940)

- **Vleklé války**

- řada bitev, trvají přes 1 rok, někdy i celá desetiletí
- Obvykle jsou síly přibližně vyrovnané
- Např. irácko-iránská válka, indicko-pákistánský konflikt, v minulosti „stoletá“, třicetiletá, sedmiletá válka, války s Osmanskou říší

Podle intenzity

- **Omezené války**

- pro dosažení omezených politických cílů – např. kvůli připojení určitého území
- nejsou mobilizovány všechny zdroje
- Civilisté většinou mimo – např. prusko-rakouská válka (1866)

- **Totální války**

- Dosažení absolutního cíle
- Mobilizují se veškeré zdroje státu
- Přímé dopady na civilisty – např. světové války, americká občanská válka

- Omezené války často končí nerozhodně nebo kompromisem
- Totální války zpravidla není možné ukončit dohodou, ale jen porážkou
- Totálním cílem je obecně zničení protivníka, např. bezpodmínečná kapitulace (velmi vzácný jev!!!), okupace celého státu, svržení vlády

Podle způsobu vedení války

- **Pravidelná válka**

- válka je formálně vyhlášena subjektem mezinárodního práva
- bojuje armáda, civilisté mimo
- Dodržují se zvyklosti vedení boje a zacházení se zajatci

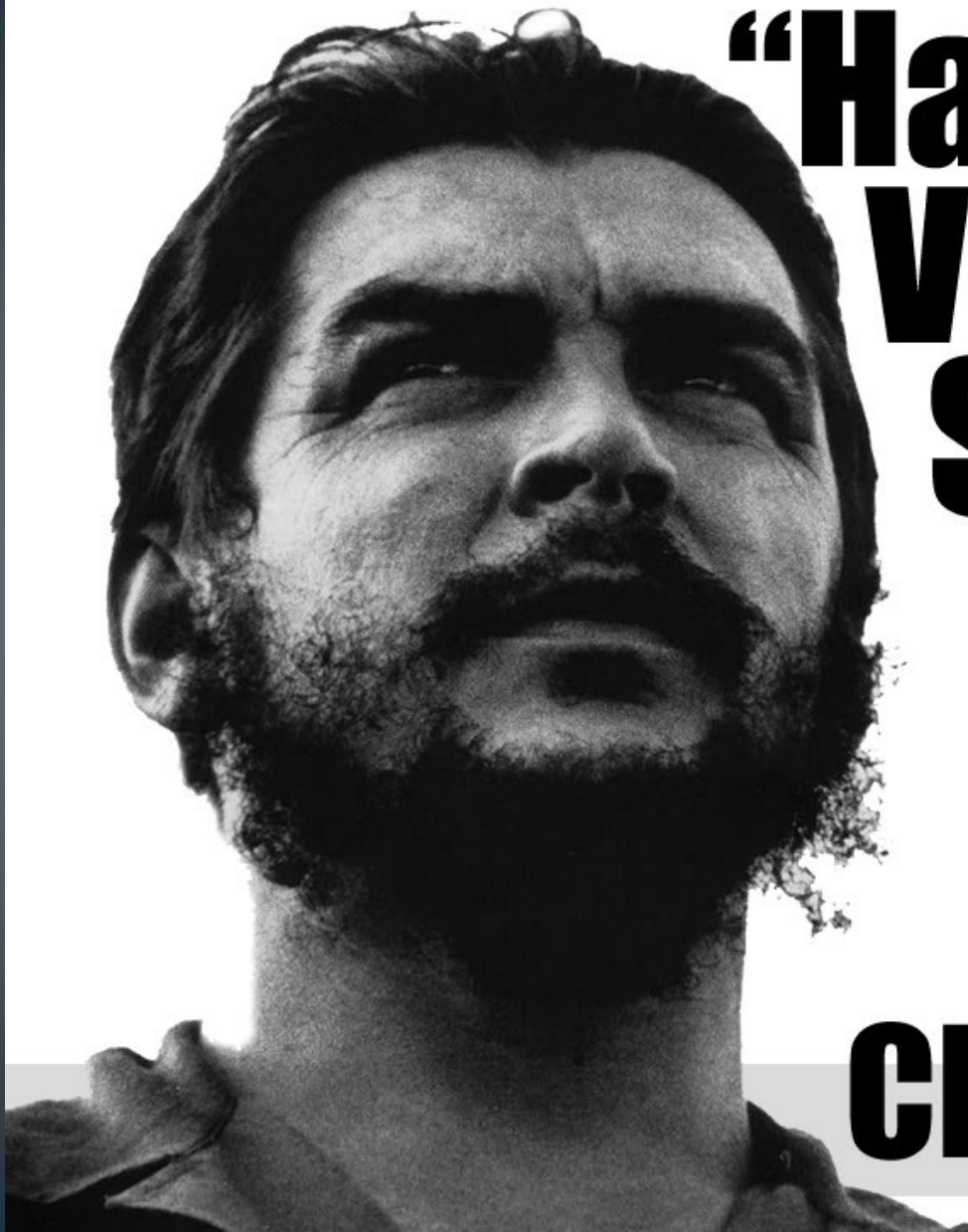

Podle způsobu boje

- **Nepravidelná válka**

- válka není formálně vyhlášena, nebo někteří aktéři nejsou státy
- Bojují i nepravidelné ozbrojené formace, často zapojeni do bojů civilisté
- Dodržování zvyklostí vedení boje a zacházení se zajatci je problematické (Kdo je příslušník bojující strany a kdo civilista? Jaké je právní postavení bojujících stran?)
- Specifické jsou metody boje:
 - Vyhýbání se přímému boji
 - Překvapivé útoky ze zálohy
 - útoky na pečlivě vybírané cíle (infrastruktura, významní činitelé)
- Nepravidelná válka je typická pro národně osvobozené hnutí a různé revoluční skupiny, může však být i doplňkem pravidelné války – např. partyzánské hnutí u nás nebo v SSR v týlu nepřítele)

**“Hasta La
Victoria
Siempre!”**

Che Guevara

Příčiny konfliktů

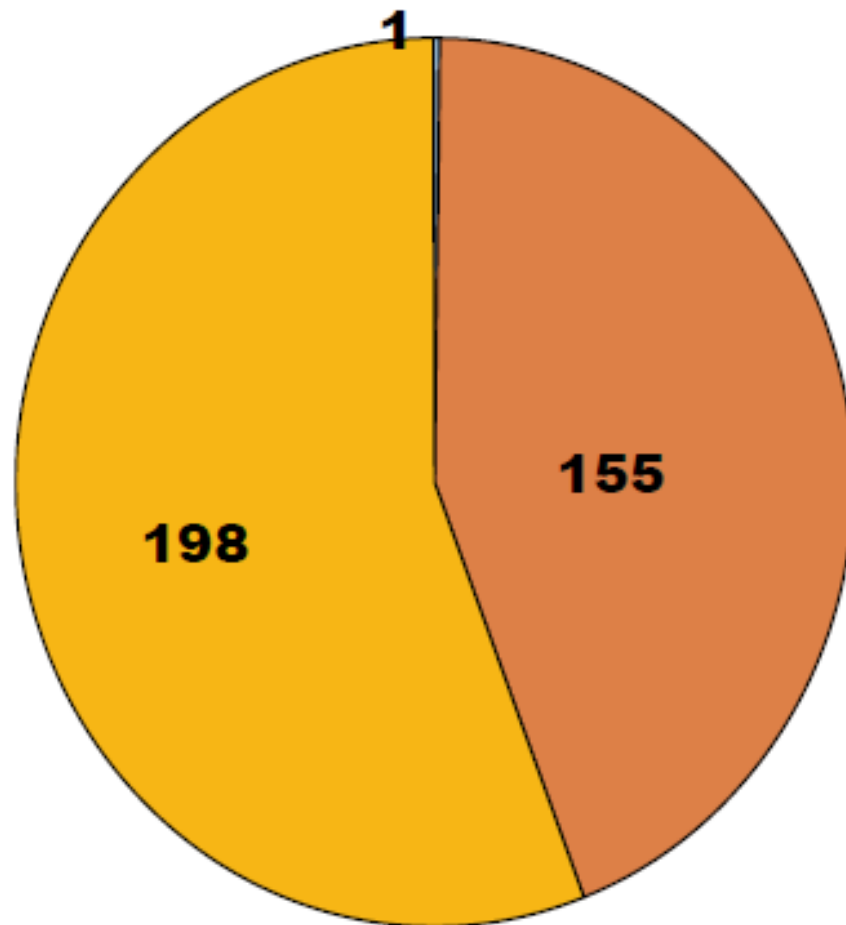
- nejběžnější:
- **války pro zisk** (suroviny, území, strategická výhoda, dopravní koridor)
- **války ze strachu** (většina států se cítí subjektivně ohrožena – proto vznikají „preventivní války“, cílem je odstranit skutečné nebo domnělé ohrožení ze strany protivníka)
- **války ze zásady** (cílem je šíření ideologie – křížácké výpravy)

Příčiny jsou na úrovni...mezinárodních vztahů x států x rozhodnutí jednotlivců

- Mezinárodních vztahů?
- změny v rozložení moci
- regionální rivality (konflikt v sousední zemi - možnost přenesení v případě, že země jsou kulturně nebo ekonomicky provázané)
- růst množství zbraní a jejich inovace (bezpečnostní dilema!)
- globální nevojenské hrozby: mezinárodní kriminální gangy, teroristické skupiny, ekonomická destabilizace, environmentální degradace, nedostatek přírodních zdrojů...)

- Států?
- kolaps státu
- změny politických režimů
- **nacionalismus, náboženský extremismus**
- spory o přírodní zdroje
- dopady kolonialismu
- nerovnoměrný rozvoj (zvláště nebezpečná je nezaměstnanost mládeže)
- represivní režimy
- historie, předchozí konflikty (konflikt stát ekonomicky vyčerpá - je náchylnější k dalšímu konfliktu)

- Kontroverznější příčiny válek na úrovni států:
 - míra rizik a možných zisků spojených s válkou (státy „uvažují“ ekonomicky, k válce se uchýlí, když je riziko prohry malé a zisk lákavý)
 - chudoba (státy chtějí válkami vyřešit problém chudoby)
 - hypotéza obětního beránka (před vnitropolitickými boji a nejednotou stát ochrání nejlépe společný vnější nepřítel, válka s ním odvrací pozornost od vnitřních problémů)
 - povaha vládnoucího režimu (nikdy proti sobě nebojují demokratické státy)

Války v letech 1816–1991
(počet)

- demokracie - demokracie
- demokracie - nedemokratický stát
- nedemokratický stát - nedemokratický stát

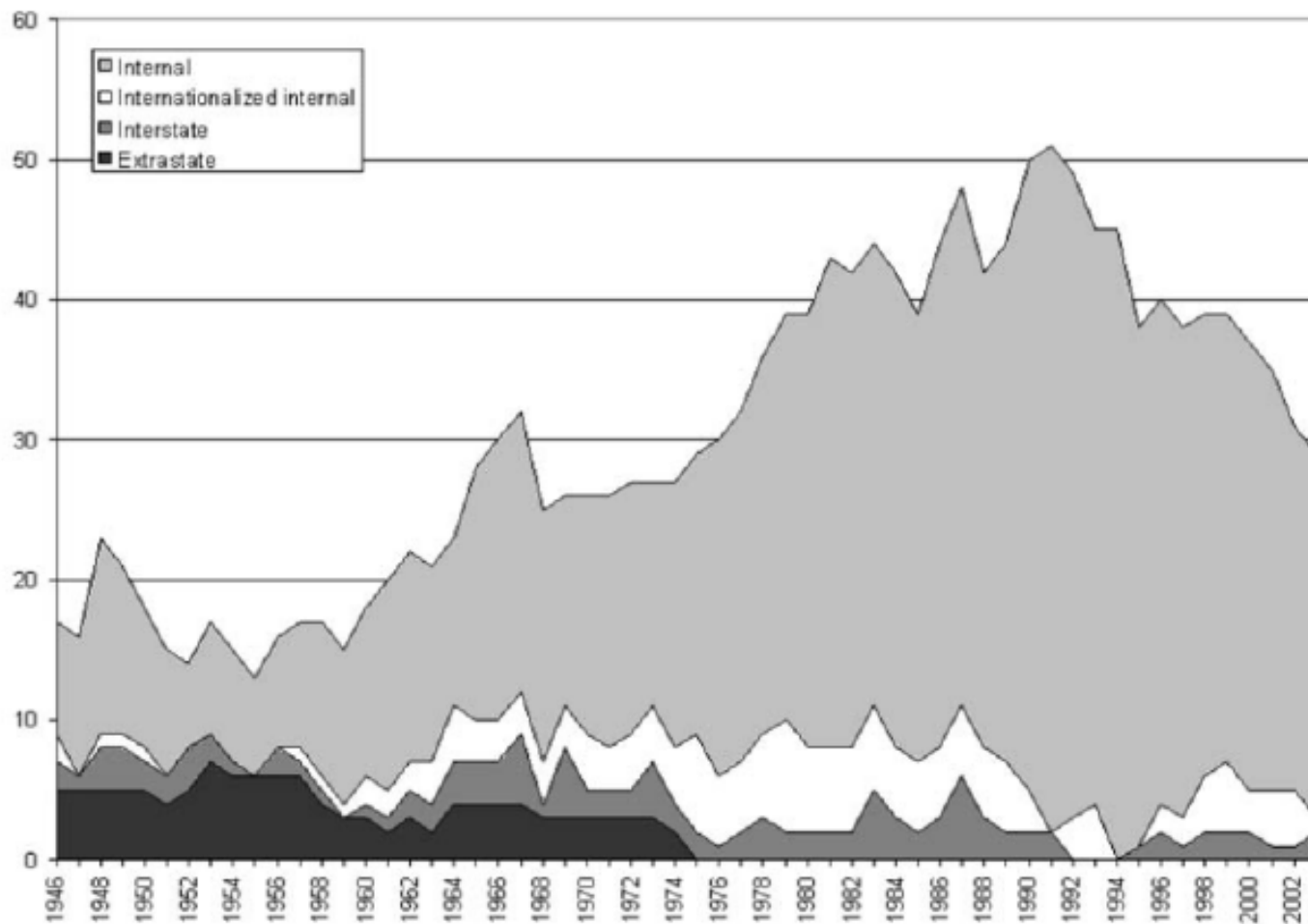
- Rozhodnutí jednotlivců?
- lidská přirozenost
- chybné vnímání protivníka, nesprávná interpretace, komunikační problémy
- nekvalitní/ nekompetentní vedení
- hypotéza kazisvětů (při politických rozhodováních dokáží zastánci silových řešení lépe prosadit své názory)

Dlouhodobé trendy

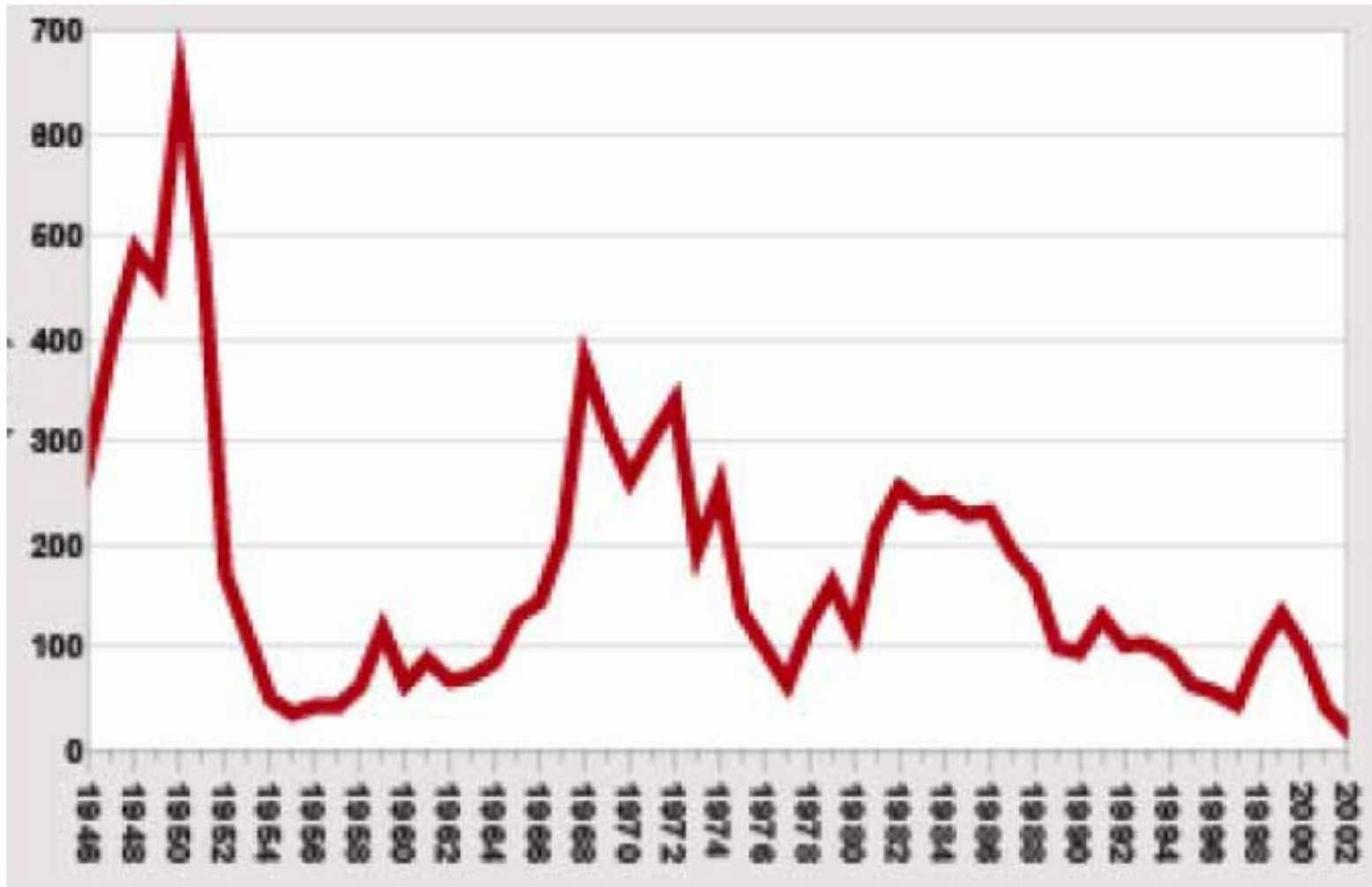
- Je válek stále více?
- Které typy ozbrojených konfliktů převažují?
- Jaká je regionální distribuce ozbrojených konfliktů?
- Jsou války stále více destruktivní?

Počet ozbrojených konfliktů

Figure 1. Number of Armed Conflicts by Type, 1946–2003

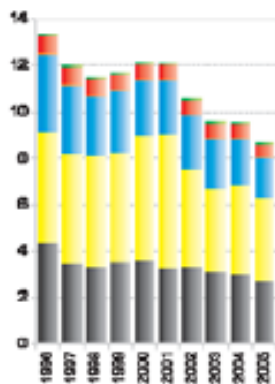

Zemřelí v boji 1946 - 2002

Uprchlíci ve světě

VÝVOJ POČTU UPRCHLÍKŮ NA 1 000 OBYVATEL (%)

■ Afrika ■ Asie
■ Evropa ■ Latinská Amerika
■ Severní Amerika ■ Austrálie a Oceánie

PODÍL UPRCHLÍKŮ Z DANÉ ZEMĚ NA POČTU OBYVATEL (%)

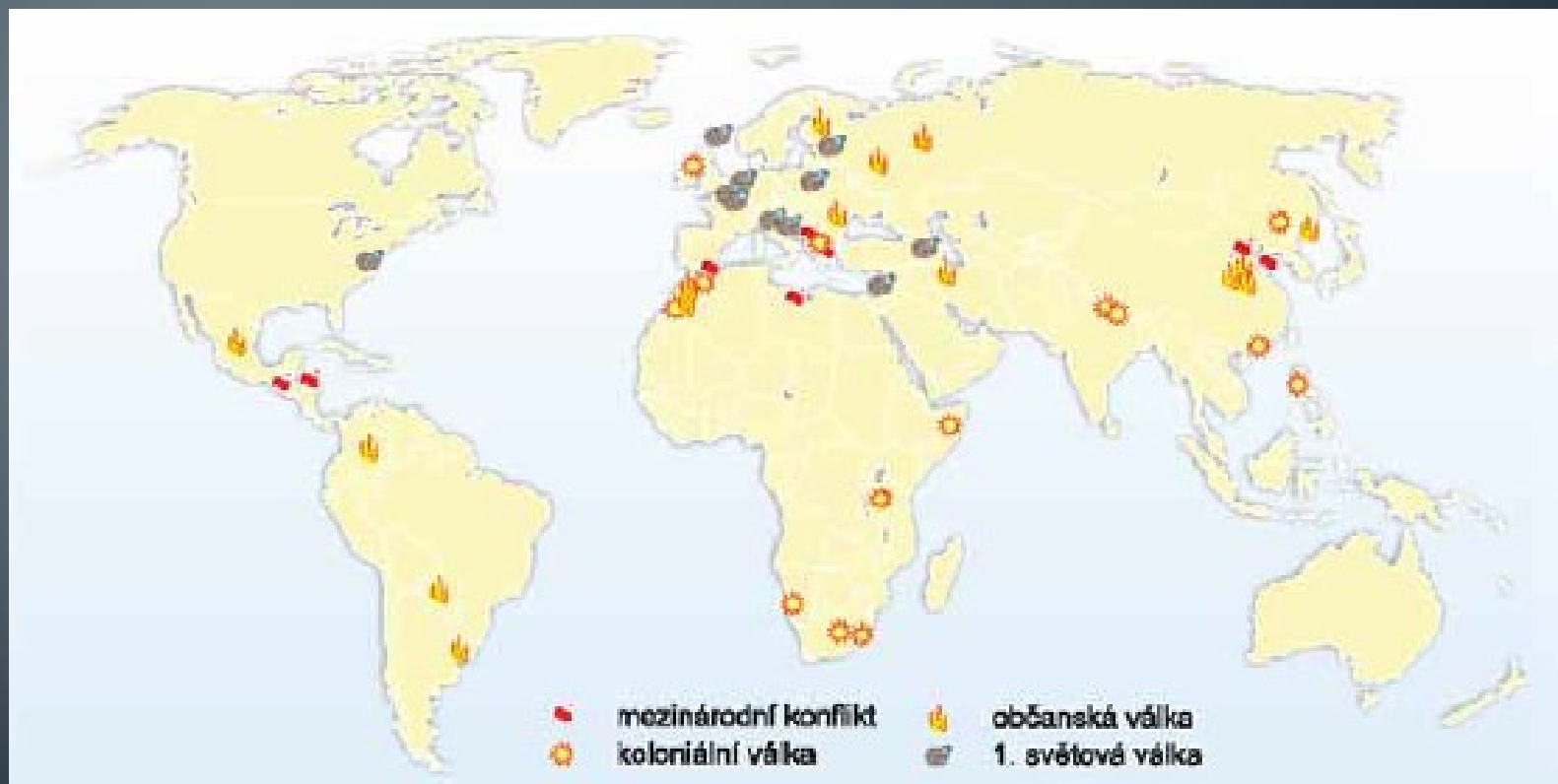
* počet uprchlíků dle UNHCR je nižší než 100

PODÍL UPRCHLÍKŮ 1996-1999 ZE ZEMĚ NA POČET OBYVATEL (%)

1.	Bosna a Hercegovina	27,2
2.	Sierra Leone	16,0
3.	Guinea-Bissau	14,3
4.	Libérie	12,2
5.	Rwanda	10,6
6.	Jarmélie	10,4
7.	Azərbaycan	10,1
8.	Belže	8,3
9.	Kuvajť	6,1
10.	Gezie	5,8
11.	Guinea	4,4
12.	Chovevsko	4,1
13.	Šrí Lanka	3,8
14.	Burundi	3,2
15.	Irán	2,9

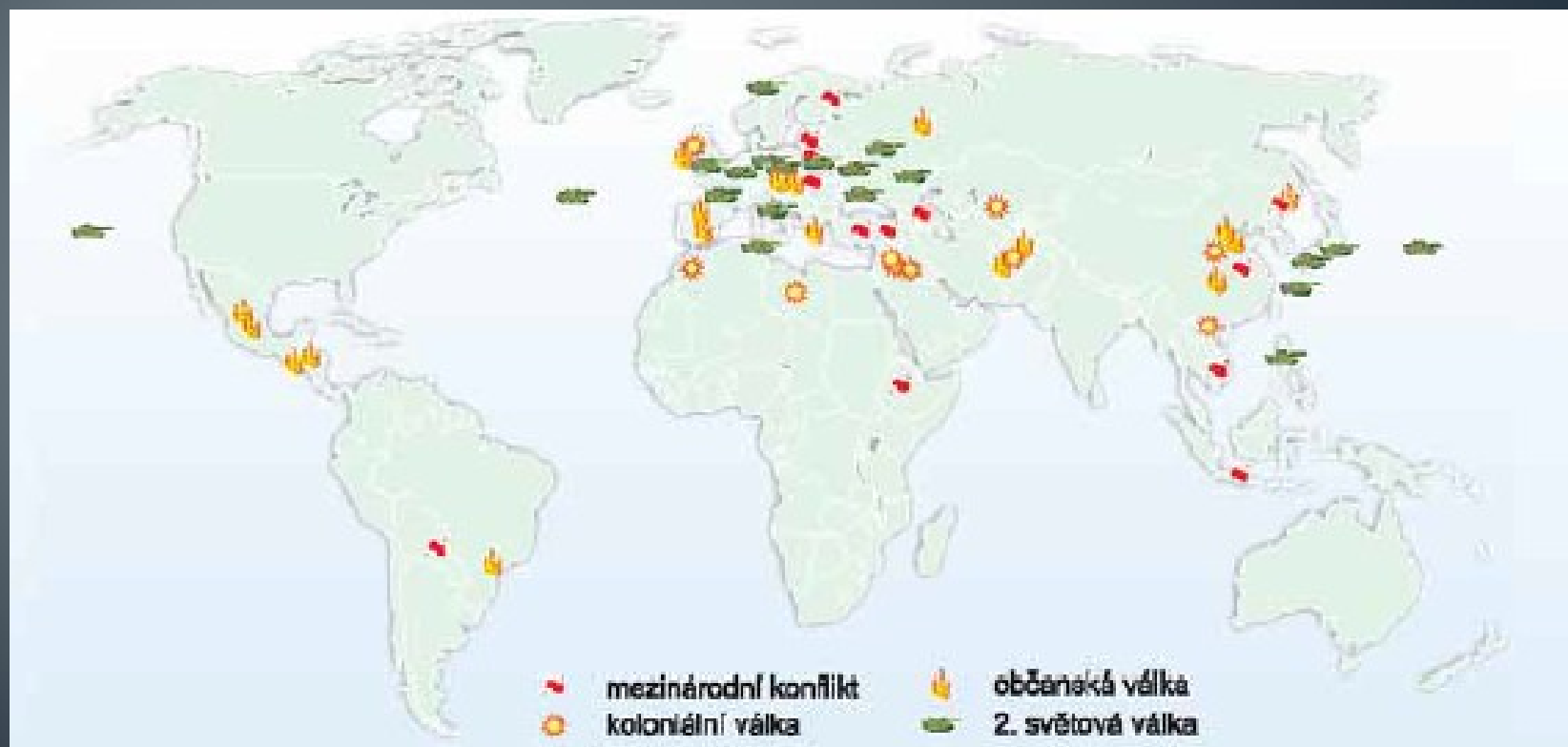
Konflikty 1900 - 1918

- Koloniální konflikty, občanské války
- Mezinárodní konflikty – střety národů

Konflikty 1919 - 1945

- Spíše mezinárodní konflikty, konflikty ideologií

Konflikty 1946 - 1989

- Přesun v VS do RZ, občanské války
- Konflikty s odlišnou ideologií, aktéři USA a SSSR – podpora, ekonomické, politické cíle

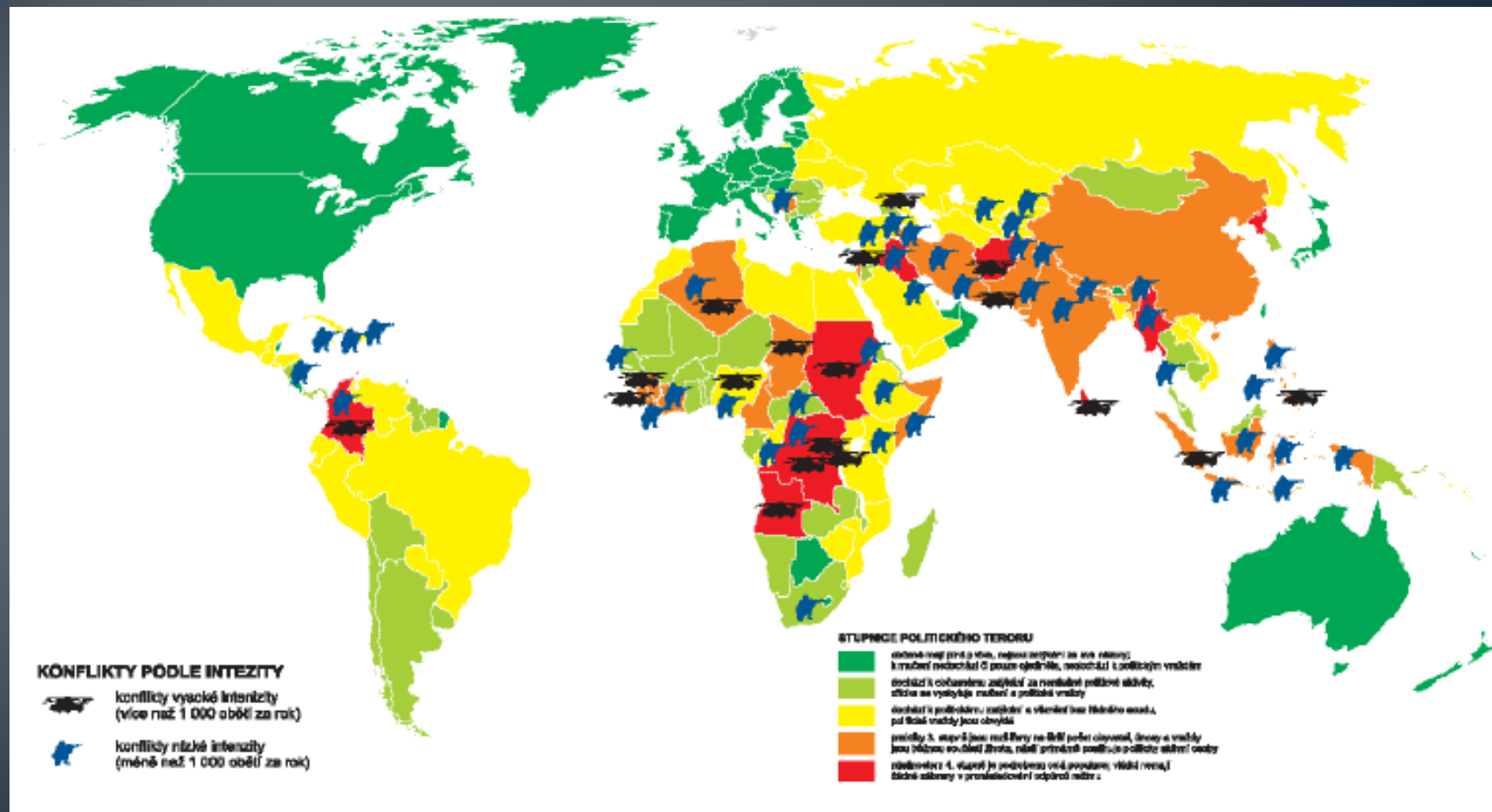

Konflikty po roce 1990

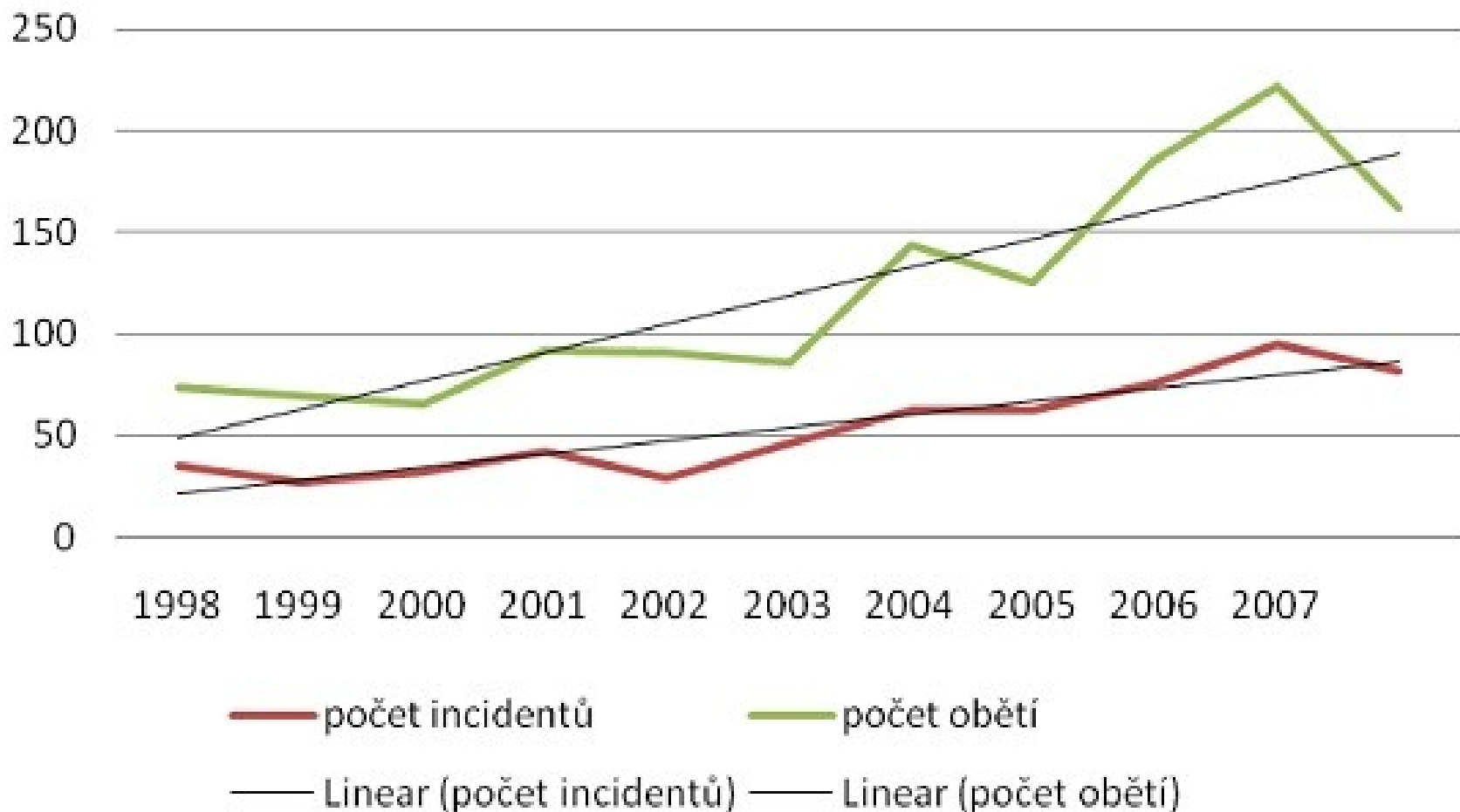
- Aktéry spojují kulturní znaky (jazyk, náboženství), zásahy VS

Současnost

Vývoj počtu obětí z řad humanitárních pracovníků

- o některých trendech se vedou spory, na jednom se ale všechny studie shodují:
- Před rokem 1950: 80% všech obětí válečných konfliktů byli vojáci
- Po roce 1950: 75% obětí tvoří civilisté
- Současnost: až 90 % obětí jsou civilisté
- Nejméně 2/3 současných konfliktů má kořeny v etnických nebo náboženských rozdílech

Úkol za 5 bodů

- V současném světě často do probíhajících konfliktů vstupují třetí strany (velmoci, organizace), které se snaží pomoci řešení daného konfliktu. Je to skutečně vhodný postup?
- Rozdělte se na dvě skupiny, každá skupina si potom určí mluvčího
 - Jedna skupina brání názor, že konflikt si mají aktéři vyřídit pouze mezi sebou
 - Druhá skupina – zásahy velmocí (společenství) jsou nutné a vhodné
- Při přípravě obhajoby svého názoru se zaměřte na: vznik konfliktu, průběh konfliktu, řešení a důsledky jednotlivých postupů - oběti, území, ekonomika apod.
- Vaším úkolem je během diskuse vždy primárně vyvrátit (zpochybnit) obhajobu druhé skupiny pomocí argumentů (argument – není to správné se nebere v potaz)
- Na přípravu máte 20 min

Řešení konfliktu

- **Únik**
 - jedna ze stran se dobrovolně separuje od druhé, styky jsou přerušeny
- **Ústupek**
 - jedna ze stran změní své cíle, aby udržela dobré vztahy s protivníkem
- **Útok**
 - Dosažení cíle je důležitější, než narušení/ zničení vztahů s protivníkem
- **Kompromis**
 - Obě strany částečně sleví ze svých cílů, aby obě mohly být částečně uspokojeny (chápáno jako „nejspravedlivější“ –v praxi ale může vést k tomu, že jsou obě strany ukřivděny)
- **Dohoda**
 - Hledá se řešení, které obě strany považují za výhodné (na rozdíl od „čistého“ kompromisu nezanechává pocit křivdy, je východiskem k možným dobrým vztahům obou stran)

Reálně...

- strany se dohodnou
- Silnější strana vyhraje
- zásahem třetí strany je stranám vnuceno řešení
- Zmizí předmět sporu (např. zdroj surovin) nebo aktéři zjistí, že jeho rozdělení je efektivnější, než vedení sporu
- u konfliktů s více příčinami dojde k výměně „kus za kus“ (jeden protivník získá A, druhý získá B)
- Změní se priority zájmu některého z aktérů (např. po výměně politických elit), podstata sporu přestane být aktuální

Role mezinárodních společenství

- obecným cílem je napomoci řešení
- Proč ale ne taktika: „Nechme je vyřídit si to mezi sebou!“
event. zasahovat vůbec?

- mírové/nenásilné řešení preferováno vůči válce/násilnému řešení
- Klíčové otázky:
 - Lze skutečně trvale řešit každý z probíhajících konfliktů?
 - Co je to vlastně mír? Jaké řešení považovat za „úspěšné“?

Role mezinárodních společenství

- je třeba odlišovat:
 - **Řešení konfliktu** = snaha o ukončení bojů/násilí a zároveň o odstranění příčin konfliktu (sporu o statky/hodnoty)
 - Uspokojení základních požadavků obou stran; důležité jsou často institucionální změny, nové sociální vztahy vedoucí k odstranění „obrazu nepřítele“ (např. vznik EU mj. jako řešení francouzsko-německého konfliktu)
 - **Management konfliktu** = (pouze) snaha o ukončení bojů/násilí, případně snaha o redukci jejich destruktivnosti, prevence dalšího nárůstu konfliktu (např. odsun/vyhnání Němců z ČSR po 2. světové válce)

Řešení konfliktu

- řešení konfliktu - je dosažen tzv. *pozitivní mír*
- Management konfliktu – často bojující strany jen odděleny za použití vojenské síly z vnějšku – tzv. *negativní mír*
- **do 90. let:** jednoznačně převládal názor, že mezinárodní společenství se má do konfliktů „vměšovat“ jen ve smyslu managementu konfliktu
 - Nejefektivnější management konfliktu je **separace aktérů konfliktu**
- v současnosti preference odstranění příčin, naopak separace je chápána jako nežádoucí/nepřípustný postup
 - Nejefektivnější se zatím jeví strategie „mír za rozvoj“ – masivní rozvojová pomoc „výměnou“ za dodržování míru
 - Tento postup je ale drahý a efektivita není jasná (právní prostředí v krizových oblastech apod.)

Kdo má řešit konflikty?

- Výzkumem konfliktů se zabývá řada organizací, prostředky na jejich řešení má jen několik aktérů:
- aktéři konfliktu
- Některé mezinárodní organizace (OSN, NATO, EU?)
- Sousední země, regionální mocnosti
- Velmoci (USA, Rusko, Čína ...)

Mír vs. spravedlnost

- Dosažení míru naráží na řadu morálních dilemat (jak v teorii, tak v „praktické“) rovině:
- **Usmíření** (*Reconciliation*)
- **Válečné zločiny** (*War crimes*) – hraje stále větší roli, protože roste podíl civilních obětí konfliktů
- **Individuální odpovědnost**
- **Řešení problému příslušníků ozbrojených složek**

- Méně patrná jsou morální dilemata míru v těch případech, kdy konflikt skončí vítězstvím jedné strany
- vítěz určuje, co je a co není mravné

